

MULDER, G.P., Appelscha in de
18de eeuw (II)

Febr. 1967

Coll. Mulder

In ons vorige artikel hebben we gesproken over een stukje land - Foppe Jans acker - waarvoor jaarlijks 3 schepel rogge als rente en/of huur was ~~verschuldigd~~ verschuldigd aan de diaconie. Omdat dit jaarlijkse betalingen waren, vrijwel op dezelfde datum, is het mogelijk aan de hand daarvan na te gaan wat de rogge in de 18de eeuw opbracht. We kunnen dit niet voor alle jaren vaststellen, omdat vaak - vooral aanvankelijk - de rogge niet werd verkocht, maar gebruikt om er het brood voor de armen van te bakken. Voor het eerst in 1735 vernemen we de prijs, als op 5 juni van dat jaar de diaken noteert: .."ontfangen die dre (moet zijn: drie) scheppel rogge van wegens foppe ijans acker het scheppel voor seuintin stu (=zeventien stuivers) belopt tezaamen twee croliguld en elf stu is door albert ijakops aan de diaeken voldaan te Appelsche, geert albers anno 1734". (Hier stond eerst 1735; dat is later doorgehaald en erboven geschreven 1734. Toch is dit, gezien de boekingen ervoor en erachter, een vergissing, en moet het inderdaad 1735 zijn.) We zien hieruit dus dat in 1735 de rogge per schepel 17 stuiver opbracht. Een schepel was 1/4 mud, zodat de prijs per H.L. 68 stuiver of 3 gulden en 8 stuiver bedræg. Tot 1767 vinden we geen roggeprijs vermeld, maar vanaf dit jaar vrij geregeld, zoals uit het volgende staatje blijkt:

In 1767	was de prijs per H.L.	5 gulden
In 1768		5 gulden en 12 stuiver
In 1769		4 gld 16 st
In 1774		4 gld 16 st
In 1779		8 gld
In 1791		5 gld 4 st
In 1793		7 gld 1 st
In 1794		8 gld 2 st
In 1798	4 gld 4 st
In 1799		6 gld 1 st
In 1800		5 gld 6 st
In 1801	14 gld 8 st
In 1802		10 gld 8 st
In 1803		12 gld 6 st
In 1805		10 gld 6 st
In 1806	9 gld
In 1807		10 gld
In 1808		7 gld 4 st
In 1812	9 gld 8 st

Zoals uit dit staatje blijkt, is de roggeprijs nogal aan schommelingen onderhevig geweest. Het meest opvallend is wel de enorme stijging in 1801 tot bijna het drievoudige van 1800. Een en ander zal wel in verband staan met de Franse bezetting. Dat ~~xxxxxx~~ deze hoge roggeprijsen van enorme betekenis waren voor de levensomstandigheden van de bevolking is buiten kijf, want de rogge was in feite het enige graan dat beschikbaar was voor het bakken van brood, terwijl bovendien de totale hoeveelheid die verbouwd werd niet groot kan zijn geweest. Er was immers niet zoveel grond die ervoor in aanmerking kwam, en die grond was dan over het algemeen nog maar arme zandgrond. Wij kunnen hier nu niet verder op ingaan, maar misschien dat daar later nog eens gelegenheid is.

Tenslotte nog een geheel ander onderwerp: de tenten van Appelscha

Op 21 juli 1765 noteert diaken Jan Jans het volgende: "Ontfangen op t kerkhof by de begraffenisse van een man uyt de tenten de somma van 17 st 4 pen." Dit is de eerste maal dat we van "de tenten" horen, maar vanaf dit jaar komen we ze geregeld tegen, uitsluitend in verband met begrafenissen, waarbij aanvankelijk alleen maar wordt gesproken van "een man, een vrouw, of een kint" uyt de tenten. Slechts bij uitzondering heeft de begravenene een naam. Later wordt dit anders, en wordt soms een naam vermeld, soms ook met zijn ambacht erbij. Zo lezen we op 17 maart 1771 van "de begraffenisse van de Rolder boer uyt de tenten". (Hoe kwam die boer uit Rolde daar verzeild?). Op 27 dec. 1771 is het "een kint van marten engberts bakker in de tenten". (Twee jaar later, op ~~28 augustus 1773~~)

28 augustus 1773, vinden we deze zelfde Marten Engberts terug als "backer op die Smilde"). Op 14 december 1772 "een kint van bauke timmerman uyt de tenten"; op 24 december van hetzelfde jaar bauke Timmermans vrouw uyt de tenten en op 1 juli 1774 Bauke timmerman uyt de tenten zelf. Er was ook een schoenmaker, want op 9 maart 1774 is de begrafenis van "een schoemakersvrouwe uyt de tenten", en tenslotte op 14 maart 1787 die van "mijlders zijn vrouw uyt de tenten". Na deze datum komen we "de tenten" niet meer tegen. Zijn ze toen opgefuimd, of vond men de aanduiding niet meer nodig?

Opvallend is het grote aantal sterfgevallen in deze "tenten", vooral onder de kinderen. Daarbij moeten we nog in aanmerking nemen dat deze diakonieboeken geen overlijdensregisters waren, maar dat een begrafenis er alleen in vermeld werd als daarbij enig geld voor de diakonie werd ontvangen. Als we in aanmerking nemen, dat de bewoners van "de tenten" vrij zeker tot de allerarmsten hebben behoord, dan mogen we gerust aannemen, dat het aantal werkelijke begrafenissen nog veel groter is geweest. We vinden dan dat tussen de jaren 1765 en 1775 in totaal 47 begrafenissen hebben plaatsgehad van personen "uyt de tenten"; hiervan waren 12 mannen, 7 vrouwen en 28 kinderen. Alleen al in de jaren 1771 - 1774 werden zo 21 kinderen uyt de tenten begraven; op 16 februari 1773 zelfs "drie kinder op een dag uyt de tenten".

Op de vraag: wat waren nu wel deze "tenten", en waar hebben ze gestaan?, moeten we helaas het antwoord schuldig blijven; we hebben het nergens kunnen vinden. Wel zijn we in het opstel over Haulerwijk van Dr. T.H. Ocsterwijk ook "tenten" tegengekomen, waar we op p. 3 lezen: "in 1827 vond men er langs de vaart of burgerhuisjes, of tenten, of hutten, of hokken, in de aardwallen gegraven". Het is echter duidelijk dat deze in Haulerwijk een bijkomend verschijnsel waren van de verveningen, maar dat kan niet gezegd worden van de "tenten" in Appelscha, omdat die reeds in 1765 bestonden, lang voordat met de vervening op grote schaal werd begonnen.

~~XXXXXXXXXX~~

Hiermee willen wij voorlopig onze beschouwingen naar aanleiding van de 18de eeuwse diakonieboeken van Appelscha beëindigen. Wij bedanken nogmaals de diakonie van de N.H. kerk te Appelscha voor haar welwillende toestemming er gebruik van te maken, en spreken de hoop uit, dat deze boeken bewaard mogen blijven in dezelfde prachtige conditie als waarin ze nu verkeren.

Naarden, februari 1967.

G.M.